

Odporovacia žaloba – výklad pojmu „vymáhateľná pohľadávka“

Uznesenie Najvyššieho súdu SR,

sp. zn. 6 Cdo 253/2012 zo 17. 12. 2013

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobkyne ... proti žalovaným ... o určenie neúčinnosti darovacej zmluvy, vedenej na Okresnom súde Galanta pod sp. zn. 10 C 29/2011, o dovolaní žalovaných 1/ a 2/ proti uzneseniu Krajského súdu v Trnave z 15. mája 2012 sp.zn. 9 Co 157/2011 takto rozhodol: Dovolanie z a m i e t a

Žalobkyni nepriznáva náhradu trov dovolacieho konania.

Odôvodnenie Žalobou podanou na Okresnom súde Galanta 7. marca 2011 sa žalobkyňa domáha určenia neúčinnosti darovacej zmluvy uzavretej dňa 26. mája 2009 medzi otcom žalovaných J. S. ako darcom a žalovanými ako obdarovanými, ktorou darca previedol na každého z obdarovaných spoluvlastnícky podiel vo výške 4/12 k nehnuteľnostiam zapísaným v katastri nehnuteľností pre kat. úz. M. na liste vlastníctva č. X.. Uviedla, že uzavretím darovacej zmluvy darca zmenšil svoj majetok a tým ju ukrátil

pri uspokojení pohľadávky na náhradu škody, ktorú si voči nemu uplatnila v konaní vedenom na Okresnom súde Galanta pod sp.zn. 20 Cb 223/2010. Zároveň s poukazom na § 109 ods. 2 písm. c) O.s.p. žiadala konanie prerušiť do právoplatného rozhodnutia vo veci vedenej na Okresnom súde Galanta pod sp.zn. 20 Cb 223/2010.

Okresný súd Galanta (ďalej aj „súd prvého stupňa“ alebo „prvostupňový súd“) uznesením z 23. mája 2011 č.k. 10 C 29/2011-55 návrh žalobkyne na prerušenie konania zamietol. V odôvodnení rozhodnutia uviedol, že pokiaľ veriteľ v čase podania žaloby o určenie neúčinnosti právneho úkonu podľa § 42a Obč. zákonníka (odporovacej žaloby) nedisponuje vymáhateľnou pohľadávkou, t.j. pohľadávkou spravidla judikovanou v súdnom konaní, nie je daná jeho aktívna legitimácia v takomto spore, pričom tento nedostatok nie je možné konvalidovať ani prerušením konania. Krajský súd v Trnave ako súd odvolací (ďalej aj „odvolací súd“) na odvolanie žalobkyne uznesením z 15. mája 2012 sp.zn. 9 Co 157/2011 uznesenie súdu prvého stupňa zmenil tak, že konanie prerušil do právoplatného skončenia konania vedeného na Okresnom súde Galanta pod sp.zn. 20 Cb 223/2010. V odôvodnení rozhodnutia uviedol, že i keď v zmysle rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 23. decembra 1999 sp.zn. 3 Cdo 102/99 (R 44/2001) treba pod vymáhateľnou pohľadávkou rozumieť pohľadávku žalovateľnú, teda pohľadávku, ktorú možno uplatniť na súde, je daný dôvod na prerušenie konania o odporovacej žalobe, ak prebieha konanie, v ktorom sa rieši otázka samotnej existencie takejto pohľadávky, a to aj s prihliadnutím na skutočnosť, že odporovacia žaloba musí byť v zmysle § 42a ods. 2 Obč. zákonníka podaná v trojročnej prekluzívnej lehote plynúcej od urobenia právneho úkonu.

Proti tomuto uzneseniu krajského súdu podali dovolanie žalovaní. Navrhli uznesenie odvolacieho súdu zmeniť tak, aby bolo potvrdené rozhodnutie okresného súdu o zamietnutí návrhu na prerušenie konania. Vyčítali odvolaciemu súdu nesprávne právne posúdenie veci poukazujúc na to, že žalobkyňa nie je v konaní aktívne legitimovaná, lebo v čase podania žaloby nedisponovala vymáhateľnou pohľadávkou v zmysle jej dospelosti (zročnosti).

Žalobkyňa vo svojom písomnom vyjadrení k dovolaniu žiadala tento mimoriadny opravný prostriedok zamietnuť a priznať jej náhradu trov konania. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie bolo podané proti právoplatnému uzneseniu odvolacieho súdu oprávnenými osobami (účastníkmi konania) v zákonnej lehote (§ 240 ods. 1 O.s.p.) a že ide o uznesenie, proti ktorému je prípustné (§ 239 ods. 1 písm. a/ O.s.p.), preskúmal napadnuté uznesenie bez nariadenia pojednávania (§ 243a ods. 3 O.s.p.) a dospel k záveru, že dovolanie nie je dôvodné.

Dovolací súd je podľa ustanovenia § 242 ods. 1 O.s.p. viazaný uplatneným dovolacím dôvodom; z úradnej povinnosti skúma iba vady uvedené v § 237 O.s.p., a iné vady konania len vtedy, pokiaľ by mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. Vady v zmysle § 237 O.s.p. a iné vady konania neboli dovolaním namietané a zo súdneho spisu nevyplývajú. Dovolací súd preto skúmal správnosť napadnutého uznesenia z hľadiska uplatneného dovolacieho dôvodu, a to právneho posúdenia veci. Dospel pritom k záveru, že právny záver odvolacieho súdu o splnení podmienok na prerušenie konania, je správny. Podľa § 109 ods. 2 písm. c) O.s.p. pokiaľ súd neurobí iné vhodné opatrenia, môže konanie prerušiť, ak prebieha konanie, v ktorom sa rieši otázka, ktorá môže mať význam pre rozhodnutie súdu, alebo ak súd dal na takéto konanie podnet.

I keď účelom citovaného ustanovenia je možnosť súdu prerušiť konanie najmä z dôvodu hospodárnosti konania, prichádza do úvahy jeho aplikácia aj v prípadoch, v ktorých sa takýmto postupom súdu naplňa samotný cieľ občianskeho súdneho konania, ktorým je zabezpečenie spravodlivej ochrany práv a oprávnených záujmov účastníkov konania. Keďže prerušenie konania v zmysle citovaného ustanovenia závisí od úvahy súdu, mohol by dovolací súd spochybníť rozhodnutie odvolacieho súdu o prerušení konania len ak by bolo arbitrárne (svojvoľné), t.j. ak by nebolo vôbec odôvodnené, alebo ak by bolo výsledkom aplikácie príslušnej procesnej normy v zjavnom rozpore s jej účelom a zmyslom. V preskúmvanej veci však o takýto prípad nejde.

Z obsahu spisu je zrejmé, že žalovaní sú podielovými spoluvlastníkmi nehnuteľností, ktorú nadobudli darovaním od svojho otca, že žalobkyňa si voči otcovi žalovaných uplatnila v inom konaní nárok na náhradu škody, ktorú jej mal spôsobiť porušením povinnosti konateľa podať včas návrh na konkurz, a že o tomto jej nároku doteraz nebolo právoplatne rozhodnuté. Keďže žalobkyňa nedisponuje vymáhateľnou pohľadávkou rozumejúc pod takouto pohľadávkou v zmysle § 42a ods. 1 Obč. zákonníka pohľadávku vykonateľnú, t.j. takú, ktorú možno exekvovať (teda ktorá je priznaná vykonateľným rozhodnutím súdu alebo iným exekučným titulom), neprerušenie konania by nevyhnutne viedlo k zamietnutiu odporovacej žaloby pre nedostatok aktívnej legitimácie žalobkyne. Takýto postup súdu (neprerušenie konania) by nútil žalobkyňu čakať s podaním žaloby až kým nenastane stav zakladajúci jej aktívnu legitimáciu, teda kým uplatnená pohľadávka jej nebude právoplatne prisúdená. Tým by však bola vystavená riziku uplynutia trojročnej prekluzívnej lehoty na podanie odporovacej žaloby vyplývajúcej z ustanovenia § 42a ods. 2 Obč. zákonníka. To znamená, že skôr ako by si mohla obstať vykonateľnú pohľadávku ako predpoklad svojej aktívnej legitimácie na podanie odporovacej žaloby, mohlo by jej zaniknúť samotné právo na podanie takejto žaloby (právo odporovať právnomu úkonu). Tento následok je neprijateľný a ako taký zjavne odporujúci účelu občianskeho súdneho konania, ktorým je zabezpečenie spravodlivej ochrany práv a oprávnených záujmov účastníkov konania. Takémuto nespravodlivému následku možno čeliť práve prerušením konania až do skončenia konania, ktorého výsledkom môže byť vykonateľná pohľadávka. V otázke, čo treba rozumieť pod pojmom „vymáhateľná pohľadávka“ použitým v ustanovení § 42a ods. 1 Obč. zákonníka sa dovolací súd nestotožňuje s právnym názorom vysloveným v rozsudku Najvyššieho súdu

SR z 23. decembra 1999 sp.zn. 3 Cdo 102/99, ktorý bol publikovaný v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky pod č. 44/2001. Podľa citovaného rozhodnutia zákonnému pojmu „vymáhateľná pohľadávka“ zodpovedá taká pohľadávka, ktorú možno úspešne vymáhať pred súdom v základnom konaní, t.j.

pohľadávka, ktorá už dospela (je zročná) a ktorá nie je čo do svojej povahy pohľadávkou naturálnou. Podľa názoru dovolacieho súdu pod vymáhateľnou pohľadávkou v zmysle § 42a ods. 1 Obč. zákonníka treba rozumieť takú pohľadávku, ktorá bola veriteľovi priznaná vykonateľným rozhodnutím alebo iným titulom, podľa ktorého možno vykonať exekúciu. Účelom odporovacej žaloby je ochrana veriteľa spočívajúca v možnosti dosiahnuť rozhodnutie súdu, ktorým by bolo určené, že dlžníkom urobený právny úkon je voči veriteľovi neúčinný. Rozhodnutie súdu, ktorým bolo odporovacej žalobe vyhovie, potom predstavuje podklad na to, že sa veriteľ môže na základe exekučného titulu, vydaného proti dlžníkovi, domáhať vykonania exekúcie postihnutím toho, čo odporovateľným (právne neúčinným) právnym úkonom ušlo z dlžníkovho majetku, a to nie proti dlžníkovi, ale voči osobe, v prospech ktorej bol právny úkon urobený. Odporovacia žaloba je teda právnym prostriedkom slúžiacim k uspokojeniu vymáhateľnej pohľadávky veriteľa v exekučnom konaní, a to postihnutím vecí alebo iných majetkových hodnôt, ktoré odporovateľným právnym úkonom ušli z dlžníkovho majetku, prípadne vymožením peňažnej náhrady vo výške zodpovedajúcej prospechu získanému z odporovateľného právného úkonu. Z takto vymedzeného účelu a zmyslu odporovacej žaloby vyplýva, že vymáhateľnou pohľadávkou v zmysle ustanovenia § 42a ods. 1 Obč. zákonníka sa rozumie taká pohľadávka, ktorej splnenie možno vynútiť exekúciou, t.j. pohľadávka, ktorá bola veriteľovi priznaná vykonateľným rozhodnutím alebo iným titulom, podľa ktorého možno nariadiť exekúciu. Ak slúži odporovacia žaloba – ako bolo uvedené vyššie – k uspokojeniu pohľadávky veriteľa v exekučnom konaní, nezodpovedalo by tomuto jej účelu, keby pohľadávka veriteľa nebola priznaná vykonateľným rozhodnutím alebo iným titulom, a keby išlo len o pohľadávku „dospelú“ či splatnú, teda žalovateľnú. Vzhľadom na zhodnosť právnej úpravy v Slovenskej republike s právnou úpravou v Českej republike z komparatívneho hľadiska dovolací súd poukazuje na rovnaké právne závery českej judikatúry (rozhodnutia uverejnené v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk Najvyššieho súdu ČR pod R 12/1998, R 12/2003 a R 5/2007). Vyššie uvedenú argumentáciu možno podporiť aj historickým výkladom vychádzajúcim z predchádzajúcej právnej úpravy inštitútu

odporovateľnosti právnych úkonov. Tzv. stredný Občiansky zákonník - zákon č. 141/1950 Zb. - v § 51 stanovil, že ak si veriteľ vyhradí pred tým, než sa jeho pohľadávka stane vymáhateľnou, uplatniť odpor tým, že urobí oznámenie prostredníctvom súdu alebo notára tomu, proti komu sa má odpor uplatniť, nebeží potom lehota na odpor ďalej, dokiaľ sa veriteľova pohľadávka nestane vymáhateľnou. Z toho je zrejmé, že za vymáhateľnú pohľadávku sa nepokladala pohľadávka „žalovateľná“, resp. „zročná“, ale pohľadávka priznaná autoritatívnym rozhodnutím (použitá formulácia „sa stane vymáhateľnou“), teda vykonateľná. Z hľadiska histórie inštitútu odporovateľnosti možno poukázať aj na výslovný termín „vykonateľná“ pohľadávka použitý v § 9 čl. III zákona z 27. marca 1931 č. 64 Sb. z. a n., ktorým sa vydávajú poriadky konkurzný, vyrovnací a odporovací (bez uvádzacích ustanovení). Názor, podľa ktorého pod vymáhateľnou pohľadávkou treba rozumieť žalovateľnú pohľadávku, podrobila kritike aj právna teória (porovnaj Fekete, I.: Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava, Eurokódex 2011, str. 326; JUDr. Jaromír Svoboda a kolektív, Občiansky zákonník, Komentár a súvisiace predpisy, EUROUNION, spol. s r.o., Bratislava 2005, str. 101 – 102). Neudržateľnosť takéhoto názoru možno podprieť aj argumentom o zbytočnosti (nepoužitelnosti) rozhodnutia vyhovujúceho odporovacej žalobe pri neexistencii pohľadávky

priznanej exekučným titulom. Ak by totiž pre rozhodnutie o neúčinnosti právneho úkonu bola postačujúca len existencia žalovateľnej pohľadávky, potom by takéto rozhodnutie nemohlo splniť svoj účel, ak by následne (po jeho vydaní) z rozličných dôvodov pohľadávka veriteľa nenadobudla kvalitu vykonateľnej pohľadávky. Išlo by tak len o akademické (teoretické) rozhodnutie, neslúžiace praktickej potrebe ochrany veriteľa. Vydávanie akademických rozhodnutí odporuje jednej zo základných zásad občianskeho súdneho konania, a to zásade efektivity. Už uvedené ustanovenie § 51 tzv. stredného Občianskeho zákonníka upravovalo možnosť veriteľa, aby pred tým, ako sa stane jeho pohľadávka vymáhateľnou, si vyhradil podanie odporu, a tým zabránil, pri dlhšie trvajúcom konaní o priznanie pohľadávky, uplynutiu lehoty na podanie odporovacej žaloby. Keďže platný občiansky zákonník už takúto možnosť neupravuje, nepriaznivému dôsledku uplynutia prekluzívnej lehoty skôr, ako si veriteľ môže obstaráť vymáhateľnú pohľadávku v zmysle jej vykonateľnosti, možno čeliť (ako už bolo uvedené vyššie) práve využitím

procesného inštitútu prerušenia konania. S prihliadnutím na skutočnosť, že pre vyhovie odporovacej žalobe je postačujúce, ak pohľadávka žalujúceho veriteľa sa stane vymáhateľnou (vykonateľnou) v priebehu odporovacieho konania (v čase rozhodovania súdu), prerušenie konania o odporovacej žalobe až do skončenia konania, ktorého výsledkom môže byť vykonateľná pohľadávka, sa javí ako vhodné a súladné so zásadou spravodlivej ochrany práv. Ak teda v čase rozhodovania súdu o odporovacej žalobe pohľadávka žalobcu (veriteľa) voči dlžníkovi ešte nie je vymáhateľná a žalobca sa domáha jej priznania v inom konaní, je spravidla daný dôvod na prerušenie konania o odporovacej žalobe podľa § 109 ods. 2 písm. c) O.s.p.

So zreteľom na uvedené dovolací súd dovolanie žalovaných smerujúce proti správnomu uzneseniu odvolacieho súdu zamietol (§ 243b ods. 1 O.s.p.). Úspešnej žalobkyni nepriznal náhradu trov dovolacieho konania, pretože trovy súvisiace s odmenou jej zástupkyne za vyjadrenie k dovolaniu, vzhľadom na jeho obsah, nepovažoval za potrebné na účelné bránenie práva.